

3. Ісаєнко Т. В. Навчання української мови як іноземної студентів із Туркменістану (фонетичні труднощі). *Applied Linguistics-3D. Language, IT, ELT*. Zhytomyr: Житомирський державний політехнічний університет. 2022. С.58-61.

4. Мірошниченко Ю. М. Дистанційний супровідний курс фонетики української мови для іноземних студентів основного етапу навчання. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2015. Вип. 26. С. 91-99.

Лариса Червінська
Наук. керівник – доц. Богатько В.В.

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті проаналізовано методи, прийоми і форми навчання, які підвищуватимуть результативність таких важливих компонентів змісту навчання, як мовна та мовленнєва компетентності, які є складовими комунікативної компетентності учнів. Особливу увагу звернено на уроки розвитку зв'язного мовлення, які допомагають школярам оволодіти багатством сучасної української літературної мови, розвивати точне, виразне, стилістично диференційоване мовлення.

Ключові слова: методи, прийоми, форми навчання, мовна компетентність, мовленнєва компетентність, урок, розвиток зв'язного мовлення, нова українська школа.

Annotation. The article deals with the search for methods, techniques and forms of teaching that will increase the effectiveness of such important components of the content of education as language and speech competence, which are components of students' communicative competence. Particular attention is paid to the lessons of developing coherent speech, which help students to master the richness of the modern Ukrainian literary language, to develop accurate, expressive, stylistically differentiated speech.

***Keywords:** methods, techniques, forms of teaching, language competence, speech competence, lesson, development of coherent speech, new Ukrainian school*

Оновлена система освіти характеризується фундаментальними змінами та переходом на новий рівень становлення й розвитку. Сучасна школа працює за новим Державним стандартом, оновленими програмами, враховуючи концептуальні засади реформування середньої школи.

Законом України «Про освіту» визначено, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку людини, її успішної реалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [Закон].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [Закон].

Актуальною проблемою Нової української школи є пошук шляхів створення умов для забезпечення свідомого засвоєння знань здобувачами освіти. Цьому значною мірою сприяє вивчення української мови, оскільки в ній міститься базова основа всіх навчальних предметів.

Мета статті: дослідити методи і прийоми, що застосовуються на уроках української мови для розвитку зв'язного мовлення молодших школярів,

Розвиток мовлення – це робота над правильною вимовою й виразністю усного мовлення, над збагаченням словникового запасу, над точністю й правильним уживанням слів, над словосполученнями, реченнями й зв'язною мовою, над орфографічно грамотним письмом – ось основний зміст уроків з розвитку мовлення. Розвиток мови учнів потребує системного підходу. Робота НУШ має бути спрямована на формування комунікативних та мовленнєвих умінь і навичок, від цього

залежить роль людини в суспільстві та її успішність, оскільки мова є основою, на якій ґрунтується людська культура.

В умовах Нової української школи перед учителем постає завдання формувати в учнів такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, що передбачає вміння усно та письмово висловлювати свої думки та почуття, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність використовувати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях; активне використання рідної мови в різноманітних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, навчальному процесі, культурному житті громади [Постанова].

Методика роботи має бути спрямована на пошук методів, прийомів і форм навчання, які підвищуватимуть результативність таких важливих компонентів змісту навчання, як мовна та мовленнєва компетентності, які є складовими комунікативної компетентності учнів.

Компетентнісний підхід, як вказує досвід, стимулює навчальну діяльність учнів на уроках рідної мови, сприяє формуванню вмінь вільно здійснювати мовленнєве спілкування як в усній, так і в писемній формах, доцільно використовувати ресурси рідної мови в різних життєвих ситуаціях. Особливої вагомості в цьому сенсі набувають уроки розвитку зв'язного мовлення, які допомагають школярам оволодіти багатством української літературної мови, розвивати точне, виразне, стилістично диференційоване мовлення.

Н. Бібік стверджує, що «у більшості випадків учні..., володіючи інформацією і маючи досвід вирішення проблеми в умовах навчальної ситуації, не вміють розв'язувати інформальні (такі, що виходять за межі навчального процесу) завдання, приймати рішення у складних життєвих ситуаціях. Вони недостатньо володіють інтегрованими вміннями й навичками, необхідними для успішного вирішення проблем, що виникають у реальному житті» [Бібік 2015: 49].

Мовна компетентність – комплексне поняття, яке охоплює систему мовленнєвих умінь (вести діалог, сприймати, створювати й поширювати усні та письмові монологічні або діалогічні висловлювання), необхідних для спілкування в різних ситуаціях [Бокій 2021: 5].

Основними напрямками розвитку мовлення школярів НУШ є:
- робота над словом;

- робота над словосполученням і реченням;
- робота над зв'язним мовленням [Бокій 2021: 6].

Тексти є основою для складання або заповнення таблиць, визначень, схем і малюнків, допоміжних тез; складання нового тексту – електронної презентації, вірша, інформаційного листа тощо.

З-поміж прийомів роботи з текстом використовуємо на уроках української мови *інсерт*, «Кубик Блума», «Знайди невідповідності», «Латка на фразеологізм», *метод кубування та інші*.

Інсерт – застосовується під час індивідуальної роботи, при роботі в парах та групах на будь-якому етапі уроку. Частіше використовується під час засвоєння нових знань та потребує уважного читання тексту (більш того – великих текстів) та змушує читача звертати увагу на незрозумілі моменти (які, частіше за все, учні пропускають) [Бокій 2021: 9].

Інсерт примушує згадати те, що вже знав та виокремити у тексті нове – текст маркується спеціальними позначками (√ - я це знаю; – - протиріччя з моїми уявленнями; + - нова інформація; ? – потребує пояснень), а результати маркування тезисно виносяться у таблицю. Сформульовані тези учні вибірково зачитують. Працювати з таблицею потрібно впродовж уроку, тези можуть коригуватися та переноситися з однієї комірки таблиці до іншої, а на етапі рефлексії відбувається обговорення та аналіз тез [Навчальний прийом INSERT].

З-поміж прийомів роботи з текстом, виокремлюємо «Кубик Блума».

Учні 5-А комунального закладу «Вінницький ліцей № 6» на уроці української мови, працюючи з текстом «Золота пектораль», одночасно навчаються складати «різномірні» питання: «Назви», «Поясни», «Запропонуй», «Придумай» тощо.

«Назви»! Запитання, спрямовані на відтворення знань: учень називає предмет, явище, термін тощо. **«Назви ім'я того, хто знайшов золоту пектораль».**

«Чому»? Запитання для формулювання причинно-наслідкових зв'язків: учень має описати процеси, що відбуваються з певним предметом чи явищем. Це відкрите запитання, що розвиває аналітичне мислення дитини. **«Чому пектораль вважалась чоловічою прикрасою?»**

«Поясни»! Запитання для уточнення, що допомагають дітям сфокусуватися на різних сторонах обговорюваної теми. Зазвичай ці питання починаються зі фраз на кшталт «поясни свою точку зору...», «ти справді вважаєш, що...» або «ти впевнений, що...». **«Поясни значення символів пекторалі».**

«Придумай»! Це творчі запитання, що містять елемент припущення та вигадки. Діти розвивають стратегічне мислення (що буде, якщо..., придумамай, як...). **«Що було б, якщо золоту пектораль віднайшов саме ти?»**

«Поділись»! Запитання для аналізу та оцінки фактів/отриманої інформації. Кожне із запитань обов'язково має апелювати до емоцій дитини. Альтернативні варіанти запитань: що ти відчуваєш, коли..., чому ти обрав... **«Поділися враженнями, після прочитаного тексту».**

Приєм «**Знайди невідповідності**» навчає виокремлювати у тексті помилки (текст у цьому випадку може зачитуватися учителем або бути надрукованим перед учнями) [Бокій 2021:10].

Часто на уроках української мови у 5-В класі комунального закладу «Вінницький ліцей № 6» використовуємо такий прийом, як **«Гра»**. Ігри допоможуть активізувати й урізноманітнити навчальний процес, пробудить в учнів інтерес та мотивацію. Наприклад: **«Латка на фразеологізм»**. Цю вправу використовую як фізкультхвилинки. Учитель зачитує фразеологізми, а учні показують «латки» (частини тіла): ніс, око, вухо, губа, зуб [Король 2015: 13-14].

Фразеологізми: *тримати ... за вітром; полізти чортові в ...; і за ... не свербить; робити з ... халяву; глядіти свого ...; розмова в чотири ...; ... не з лопуцька; дивитися в ...; хоч в ... стрель; водити ...; хоч у ... бгай; перелічити ...; копилити ...; ні ...ні рила виткнути ...; самі ... та зуби; надувати ...; на ... нічого покласти; впадати в ...; сушити ...*

Відповіді: тримати носа за вітром; полізти чортові в зуби; на зуб нічого покласти; впадали в око; і за вухом не свербить; робити з губи халяву; глядіти свого носа; розмова в чотири ока; губа не з лопуцька; дивитися в зуби; хоч в око стрель; водити за ніс; куди сягає око; хоч у вухо бгай; перелічити зуби; копилити губи; ні вуха ні рила; виткнути носа; самі вуха та зуби; надувати губи; сушити зуби.

Також на уроках української мови у 5 класах ми застосовуємо **метод кубування** – це метод навчання, який полегшує розгляд теми з різних точок зору, у шести різних площинах (описувати, асоціювати, порівнювати, аналізувати, висловлювати аргументи за і проти,

застосовувати), і разом з тим дозволяє повністю охарактеризувати поняття, використовуючи для цього глибокі знання.

Метод кубування на уроках охоплює всіх без винятку учнів. Цей метод можна застосовувати на етапі усвідомлення, систематизації та контролю знань. На кожній грані кубика з картону написано питання або завдання. Наприклад: *лексичне значення слова, до витоків слова, словосполучення, антоніми / синоніми / омоніми, спільнокореневі слова, речення / прислів'я / приказки / фразеологізми.*

Охарактеризуємо слово «ведмідь».

Лексичне значення слова. Ведмідь – дика кошлата тварина, що живе у лісі, зимує у барлозі, любить мед.

До витоків слова. Ведмідь – означає той, хто поїдає мед, медоїд.

Спільнокореневі слова. Ведмідь, ведмежа, ведмедик, ведмежатник, ведмежий.

Сполучення слів. Великий, клишоногий, вайлуватий, старий, голодний, чорний, бурий, гімалайський, білий. Побачити, зустріти, вислідити (ведмедя). Реве, ричить, смокче (лапу), спить.

Синоніми. Ведмідь клишоногий, топтигін, ведмежа.

Фразеологізм. Ведмідь на вухо наступив. Ведмежа послуга.

Прислів'я. Два ведмедів одному барлозі на живуть.

Загадка. Клишоногий, вайлуватий, смокче у барлозі лапу, вміє голосно ревіть, називається ... (ведмідь).

Висловлення власних думок, підтвердження їх прикладами, урахування думки інших, дотримання найважливіших правил літературної вимови є провідним завданням учителя у формуванні мовленнєвого розвитку здобувачів освіти НУШ і є одним із основних завдань навчально-виховного процесу в цілому. Провідним завданням у цій роботі є вміння висловлюватись у всіх доступних їм формах, типах і стилях мовлення.

Отже, уміння самостійно та ефективно працювати з текстом потребує певних нових підходів та дає змогу здобувачам освіти та вчителям досягати певних позитивних результатів спільної діяльності.

Кожному сучасному вчителю Нової української школи потрібно у своїй діяльності разом із здобувачами освіти вдосконалювати свої комунікативні вміння, а також розвивати мовленнєві навички в майбутніх носіїв українського слова та уміння здійснювати всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо). Необхідно вчити учнів культурі мовного спілкування, підвищувати

їхній інтелектуальний рівень. Цей процес потребує вмінь, які вимагають повсякденних стереотипних мовленнєвих ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. №1. С. 47–58.

2. Бокій Н.В. Метод. рекомендації. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиток зв'язного мовлення учнів Нової української школи. 2021. 33 с.

3. Закон України «Про освіту».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Король Л. Г. Ігри на уроках української мови. Старокостянтинівський РМК, 2015. 52 с.

5. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку. URL: <https://naurok.com.ua/kritichne-mislennya-klyuchovi-harakteristiki-ta-vpravi-dlya-yogo-rozvitku-3091.html>

6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>

7. Навчальний прийом INSERT для аналізування будь-яких текстів. URL: <https://vseosvita.ua/news/navchalnyi-priyom-insert-dlia-analizuvannia-bud-iyakih-tekstiv-5998.html>

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

Аліна Шимкова
Наук. керівник – к. педаг. н., ст. викл. Сахацька В. В

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано особливості застосування інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі та їх позитивні сторони впливу на розвиток учнів.